

WWW.UNILIB.RS

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

ШКОЛСКИ ЛИСТ.

„ШКОЛСКИ ЛИСТ“ излази сваког 15. и последњег у месецу. Преплата је за целу годину 3 ф., за 4 месеца 1 ф. а за Србију 8 динара годишње. Учитељи, који имају мању плату од 300 ф., богослови и приправници добијају лист у пола цене. Доници и преплата шаљу се: Уредништву „Школског листа“ у Сомбор.

Бр. 4. У Сомбору 28. фебруара 1882. Год. XIV.

ШКОЛСКЕ ШТЕДИОНИЦЕ. (За награду.)

„Нећеш никада паћи, да људи издају новац лакоумно, који су стекли с муком. Ко би дакле хтео да му деца усвоје способност да издају новац с расуђењем, нека их постави у стање да стеку новац трудом и усиљавањем.“ К. Ворманн.

Агитација у корист као и против школских штедионица већ је у свом јеку. Пријатељи ове установе доказују бројевима износ улога, који свакако у корист школских штедионица говоре; на све страве почиње се та установа у школе да увађа; учитељи се изјављују и за и против истих, што доказује да ова установа вије још довољно претресена; наш велеуважени надзорник Др. Ђ. Натшевић такође је поборник школских штедионица, те својим упливом и положајем ради на томе, да се те штедионице у наше школе уведу не само наредбама високе школске власти, него тражи, да се увађање штедионица узакони.

Пратећи борбу немачких и других учитеља у овој ствари, као и оно мало борбе наших учитеља у „Новој школи“ и „Гласу народа“, морамо овде у напред признати, да су нас разлози противника убедили, те да су све уложене суме, које заиста велики успех показују као и сви мними ејајни морални успеси и сувише малени, да нас у уверењу нашем поколебају, да свој глас подигнемо у обрану *такових штедионица, какве се данас препоручују.*

Сваком школском установом треба да се постигне и морална и материјална цел, те с тога је свака установа, која не може обе цели да постигне једностранна, половна, а од једностраног васпитања ваља да се чувамо и никаково половно средство за васпитање на треба дотле употребљавати, док се год не

појаве, док не створимо таке околности, у којима би дотично средство или установа могла обе цели да постигне, јер иначе тешка одговорност погрешке наше преухитрености пада на нас саме.

Да се штедионицама у таквим околностима у какoвима се данас препоручују постиже тек нека видљива материјална корист и то не у корист самога васпитника него у корист чувара уштеђеног новца, а да је морална цел штедионица — дакле развије чувства за наметном и разумном штедњом, што је с радом једини морални основ народњег благостања — из вида испуштен, потрудићемо се то да докажемо.

Народна пословица вели: *у радише доста беше, у штедише јоште више*. И збиља тако је. Заслужити, па не знати уштедити није ништа; човек који се не навикне на наметну и разумну штедњу, нигда свој госа бити неће, свагда ће остати туђа подлога. Штедња је врлина, коју неби човек могао довољно да усади у срца толиких лакомислених расипача, па кад узмемо даље у обзир да се наметном штедњом народно благостање подиже, да се умереност у сваком погледу одомаћује, што опет благотворно упливише на народно здравље, онда збиља сви морамо листом пригрлити установу односно васпитно средство, којим се образује здрав и штедљив подмладак, те морамо још и малена да свикнемо децу на наметну штедњу, јер на што се у младости не свикнемо у старости ћемо још мање.

На први поглед дакле — особито кад узмемо добре стране школски штедионица у обзир — ваљало би сви да их пригрлимо. Али ми се не смемо задовољити само с посматрањем добрих страна те установе, ми се морамо обазрети и на рђаве стране њене, те измерити која је страна претежнија и према томе закључак изрећи. Ми у напред смело тврдимо: да школске штедионице заведене у оваким приликама и околностима у којима се наша школа налази неће ни најмање приноћи племенитој задаћи школе, наиме: однеговању здравог и штедљивог нараштаја.

Наша школска деца имају данас само један једини извор, из кога могу црпети новац за уштеду, а тај је извор *школски*. Сви други извори су за сад деци неприступачни. Дете дакле само оно може да уштеди што на поклон добије било од родитеља, било од гостију или од саране и т. д. Но сад настаје питање, кад ће већина наших ученика и ученица тим начином

уштедети моћи извесну суму, која би будила у њима радосно
чувство, да су и они поседници неког иметка. Ми мислимо да
би то врло споро ишло, а познавајући живахну и нестрпљиву
нарав детињу, која се не обазире на околности нити о њима
расуђује, држимо да би децу брзо прошла воља за штедњом —
особито кад не види никаква резултата своје штедње, те би ра-
дије онај новчић потрошили него што би у штедионицу уложили,
а то би тим пре још учинили кад би дознали да својим имет-
ком не могу слободно располагати. Ово је веома важна окол-
ност, с којом морамо рачунати при увањању штедионица у ос-
новне школе. Јер ми држимо, да би ова околност, наиме, не-
увићање брзог резултата штедње и несамостално располагање
својом уштедом изазвало код деце баш противно нашим жељама.
Искуство нас и томе довољно поучава. Ми смо имали прилике,
да једном од поклона ког су деца при сарани добила задржимо
по неки новчић разложив деци да то тога ради чинимо, да у
случају потребе свагда имају из чега купити нужне писарије и
т. д. Па шта смо искусили? Искусили смо то, да је тај наш
корак изазвао код деце незадовољство, коме су они у овим
речма јасна израза дали: „то је наш новац, што нам задржава.“
Кад смо пак доцније појединима по нешто дали да потребне
ствари набаве, то су они баш за тај новац купили посланице
и друге ништарије а за писаће ствари досађиваху опет својим
сиромашним родитељима. Другом пак приликом при сарани ни
један ни новчића у школу донео није. Из тога се види да и
сам начин, којим се штедња препоручује није добар, особито
код деце која су живахне нарави, те теже за што бржим резул-
татом своје уштеде, а то богме споро иде, а све што је деци
споро, што нема промене, отуђује децу од себе.

Сад долази на ред друго не мање важно питање: да ли
су сва деца у тим срећним околностима да могу добијати по-
клоне за уштеду? Сасвим је јасно да нису. Већина школске
деце је сиромашна. Родитељи једва подмирују обичне трошкове
око школовања, а многима је и то сасма немогуће. Па од куда
ће така деца да што заштеде? Така би деца вечито стајала у
својој штедљивој околини са празним шакама, па би се код њих
будила спрам богатијих садругова својих *завист* и *злоба*, пороци
— који су корен многоме злу на свету. Така би деца сваким
улогом својих имућнијих садругова подсећана била на своје
јадно стање, на своју сиротињу, свој ништав положај, што би

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

будило код њих неоправдано огорчење према имућнијим садруговима, а код ових пак презирање своје сиромашне сабраће. Школини је задатак пак да то отклања, њеп је задатак да свуд децу васпита тако, како би се она сматрала као браћа, као сипови једног народа, које ни у ком погледу не треба да дели сталешка разлика и имућније стање. А оваке штедионице би баш до противнога довеле, особито још кад има и таквих слабомоћних учитеља и учитељица да и сами праве ту сталешку разлику међу децом.

Многа би деца — ради тога да што више уштеде — прибегла лагању, затајивању и крађи. А то ваљда ће нико дозволити да су врлине, којима треба на руку ићи. То су пороци које и морални и казни закони забрањују, то су пороци које не би ни милијонима уштеђених форината могли да загладе. Јер шта нам је вајде тежити за образовањем здравог и штедљивог параштаја кад би се наша тежња услед неупутних средстава изопачила, те би образовали и нехотице морално пропали нараштај, коме не би ништа било свето, а који ће за цело своју радну снагу трошити узалуд по мрачним тавницама правосудских зграда.

Код многе би деце такмачење у штедњи прешло у обожавање новца, у цинилук, а цинилук је у толико гаднији порок, у колико је штедња врлина, који човека понижавља до скота, убијајући у њему свако човечно осећање, сваку узвишеност мисли, свако дружење са спољашњим светом, правећи га безчувственим робом свога безчувственог блага, једном речи чинећи га некорисним управо штетним чланом друштва човечијег.

Сви дакле начини — осим поклопа — по којима би деца стварала себи изворе за уштеду новца, као што су: просијачење, крађа и т. д. јесу недозвољени и порочни, што треба школа да утамањује. Једини сваком дозвољен, приступачан, поштен и узорит извор за уштеду јесте и остаје *рад*. Ми држимо да је неопходни услов за школеке штедионице завађање рада у школе. Кад се дакле рад заведе, да се новац од зарађене и продате ствари после намире обичних ученичких потреба буде улагао и заштеђивао, кад се дакле да прилика да сви ученици подједнако зарађују, онда ће они и подједнако у штедионице улагати, онда ће само своју сопствену зараду штедити, онда неће бити бојазни, да ће се преднаведени пороци

код деце одомаћити, јер ће тиме бити отклоњени узроци, који те пороке рађају и онда ће се тек код деце развијати чувство штедње, јер ће дете и само да увиди како је то слатко уштедити оно што човек мучно заради, а што је овде главније још образовањемо уједно и раден нараштај. Завађањем рада у основну школу образовањемо дакле и раден и штедљив нараштај а такав ће нараштај бити користан друштву, такав ће нараштај и морално и материјално подићи благостање народно и државно. Где је рад са штедњом скопчан ту нема места оскудици, а где нема оскудице ту се и пороци не легу, који народе очевидно упропашћују и упазајују. Радиша и штедиша много ће више имати, него сваки посепаце, и тада нећемо имати толико прилика да указујемо прстом на раденике, који своју зарату у лудо потроше.

Да ресумирамо што смо до сад рекли. Школске штедионице, у које би деца улагала једино своје па поклон добивене повчиће, не служе као васпитно средство, оне су шта више штетне по морално образовање дечије. Така ће установа код већине деце да пробуди пороке као што су: завист, злоба, лаж, варање, затајивање, крађа, надувеност и презирање сиромашнијих ученика, обожавање новца — ципилук, а човек цимрија, био богат или сиромашнији, не служи нити себи нити друштву на буди какову корист.

Пошто се из до сад реченога види, да су штетне стране од таквих школских штедионица, какве се данас препоручују, много грђе него добре стране, то с погледом на важност моралног васпитања, не би их требало такове у школу заводити. Тек кад се у школе рад заведе, па да се деца на основу зараде почну штедњи навикавати, онда би требало сви листом да пригрлимо ту установу, која би нам била снажно и моћно средство за образовање раденог, штедљивог и здравог а притом морално непоквареног нараштаја

УПУТСТВО ЗА ЧИТАЊЕ И УЧЕЊЕ ПЕСАМА.

Песме, што се у читанкама налазе, имају се употребити: 1.) за вештање у правилном и лепом читању. 2.) За учење напамет, рецитовање и декламовање и 3.) За певање.

Како читање тако и декламовање и певање ових песама служи на облагорођење срца и душе дечије, а особито па образовање чувства красоте.

Песме у народној школи предузимају се овим редом:

1.) Учитељ прочита целу песму полагаано, лепо, велегласно, са пра-

www.vilnim.com ударањем гласа, и ученици пазе и слушају, али не гледе у књигу него у учитеља, да би се већма слушањем навикли како се лепо чита.

2.) Учитељ каже ученицима на којој се страни и под којим бројем у дотичној читанци или песмарици та песма налази и какав јој је наслов и упути их да је нађу. Затим прочита он једну строфу или један одсек који има у себи подпуног смисла. Ако се смисао завршује на крају строфе, онда се има ту и одсек завршити, ако смисао прелази у другу строфу, то се читање има дотле продужити, док се смисао не заврши. Док учитељ овако по други пут чита ученици читају то исто у себи а уједно пазе, како учитељ при читању подиже и спушта глас.

3.) Учитељ испитује ученике о садржају прочитаног одсека и разјасни им што они сами можда не разумеју.

4.) Овако разјашњени одсек читају ученици и то у другом разреду најпре неколико бољих, затим неколико средњих и напоследку слабији ученици. У старијем разредима читају само двојица и то један од бољих и један од средњих чатаца.

Док се овако на глас чита сви остали ученици тога разреда имају исти одсек у себи читати и велегласно читање својих другова пратити.

5.) Учитељ брижљиво пази на ово читање и погрешке исправља и то не само оне грубље против правилног читања, него баш и оне мање против исправилног ударања гласа. Код погрешака ове друге врсте мораће сам учитељ 2—3 пута показати, како се има дотично место правилно читати а у сваком случају гдегод се погрешка направи, дужан ће бити чатац одмах затим сам себе поправити и по том цели тај одсек још један пут по ново прочитати. — У том случају нужно је, да још два или три ученика тај исти одсек на глас читају.

6.) Кад се тако цела песма на одсеке прочита, зада учитељ да ученици ту исту песму код куће више пута на глас читају и на следећем часу нареди да најпре један од бољих а затим један од средњих чатаца целу песму на глас прочита; дочим сви остали ученици ту исту песму у себи читају.

9. Која је песма зарад декламовања ту песму подели учитељ на одсеке по смислу и по строфама и задаје да сви ученици у школи за тихо вежбање или код куће сваки по једну строфу или одсек из ње од речи до речи на памет науче.

Овако задате строфе испитују се сваки дан пре почетка наставе, а пошто се тако цела песма на памет научи, онда се суботом после подне преслишају ученици и вештају се том приликом у правилном рецитовању и декламовању.

Уз најдобраније песме у читанкама задати ваља старијим ученицима и одабране народне песме особито косовске за овако учење. Зарад тога нужно је, да сви ученици имају такву књижицу у којој су одабране народне песме штампане.

8. Оне песме, што се имају за певање употребити, пошто се по горе означеном начину прочитају и на памет науче, имају се учити певати и то сваки пут предузимати се има само једна строфа потпуно, не

пазећи да ли се у њој сврћује смисао или не. При овој настави прво учитељ однева строфу, затим је певају сви ученици, скамија по скамија, и так нанослетку појединце.

В.

О ДОМАЋИМ ЗАДАЋАМА.

(Свршетак.)

У досадањем сам у обште настојао да разложим своје назоре о домаћим задаћама; а сад упустимо се у потанкости, па видимо, какве су задаће најприкладније за кућну израду и каква се има постепеност обдржати код ових, као и у опште код настављања.

Најпре се рађа питање, како и када ваља започети! Пошто је главна ствар, да се деца приуче на саморад, па пошто се приучавање мора по могућности рано започети, то већ у првом разреду ваља давати домаће задаће, наравски таке, које деца I. разреда према својој способности и развијености могу израдити. У почетку можемо дати цртарске задаће. Нацртајмо на табла какав једноставни облик, на пр. виле, лестве и т. д. дајмо деци, нека у школи за нама цртају, па онда нека то код куће 5, 6, 10 пута нацртају, онда прегледајмо цртања, па вештије похвалимо, а слабије бодримо. Но прегледање не смемо пропустити, јер ће иначе деца изгубити вољу. То можемо наставити, док нисмо понешто прешли преко почетних тешкоћа читања и писања, а онда можемо давати и писмене задаће. Једно парче дадемо прстом у ваздуху написати, онда га дамо из књиге прочитати, па тек затим можемо дати као домаћу задаћу за писање.

После неког вежбања биће од тог тај успех, да деца не преписују слово по слово, него целу реч прегледају и препишу, те ју тако у памет усаде. — Тим престају оне тужбе и приговори, које наводе противници читописа, т. ј. да су овако поучавана деца особито слаба у правопису.

Но дотле, док које парче нисмо ваљано израдили, односно док га у школи нисмо ваљано проучити дали, не можемо га дати као домаћу задаћу. Рачунских задаћа не можемо давати у првом разреду, јер се ту највећма морамо ограничити на рачунање из главе и на преписивање бројева. —

У другом разреду се већ осим читанке даје детету у руке и граматика. У овој налазеће се већбе имају се понајпре устмено протумачити, опетовано дати изрећи, па кад су их деца добро научила, имају им се дати као домаће задаће. Како се имаду ове већбе обавити, о том упућује упутство. Па пошто деца у другом разреду већ уче 4 основне врсте рачуна, ако и само у кругу бројева до 100, то већ можемо и из рачунања давати домаће задаће, али никада не много; за јутро посве су довољне 4 задаће. А за празник можемо крај мале граматикалне већбе задати и неколика рачунских већба. Но не заборавимо никад, да дете згодним питањима наведемо, како се има питање решити, јер иначе неће се научити кад треба да употреби једну, а када другу врсту рачунања. Давање потребних питања, да се деца науче да по њима раде, без чега

нам настава не може имати ваљаног успеха, тако је битна ствар, да је никад не смемо сметнути с'очију, на ради изванредне важности ове [ствари можда неће бити сувишно, да и неколико примера и то за 3. разред наведем.

1. пример. Неко је продао пшеницу, па је за њу добио 135 фор., затим је продао зоб (овас), за њу је добио 128 фор., за продани кукуруз добио је 75 фор., а за кромпир (или кртолу) 64 фор.; колико је добио укупно? Пример се прочита. Учитељ пита: колико је дотични добио за пшеницу? А колико је добио за зоб?

Да ли је тада имао више или мање новаца? Шта је још продао? Колико је добио за кукуруз? Јели тада имао опет више новаца или мање? Шта је још продао? Колико је добио за кртолу (кромпир)? Јели сада добио више ил мање новаца? — Дакле сваки пут је имао више новаца, кад год је штагод продао; како ћемо сазнати, колико је укупно добио. — Сад већ можемо то дати као домаћу задаћу, особито ако ова питања опетовано ставимо, те на њих од више деце захтевамо одговора.

2. пример. Неко је купио виноград за 542 фор.; ако је одмах платио 268 фор., колико још дугује?

Прочитав пример, питамо: Шта је неко купио? — Пошто га је купио? Је ли одма исплатио целу своту? Дакле колико је платио? Морали он сад више или мање да плати? Ако за 268 фор. мора мање да плати, како ћемо сазнати, колико још дугује?

3. пример. Неко заслужи на месец 136 фор.; колико заслужи за пол године.

Прочитав питамо: Колико заслужује неко на месец? За колико времена хоћемо да знадемо, колика му је заслуга? Колико месеци има у пол године? Како ћемо сазнати, колико је 6 пута 136 фор.? —

4. пример. Неко је купио кућиште за 146 фор., те мора ову своту у 6 једнаких obroка сваке четврт године да одплати; колико мора платити сваке четврт године? —

Пошто је купио кућиште? У колико једнаких obroка мора то одплатити? Који део ове своте мора дакле положити сваке четврт године? Како ћемо сазнати, које је шести део од 846 фор.?

У четвртом разреду је исти поступак, само што се рачунске задаће крећу у кругу бројева изнад 1000, а у другом полгодишту долазе и рачуни с мешовитим бројевима.

За стилистичке веџбе су у почетку најирикладније приче, кратке, лаке приповедке, које приповедамо, затим дадемо написати; после прича и приповедака могу доћи приче у стиховима и таке песме, у којима се извесне радње описују. Ове дадемо прочитати, дамо исприповедати њихов садржај, а онда их дамо написати.

Да олакшамо израду оваких задаћа, можемо код прича и приповедака у кратким изрекама на таблу написати и преписати дати њихов садржај. — Онда се само дане основне мисли имају боље изразити и изреке, које међусобно у свези стоје, сакупити.

Никад не смемо ни то заборавити, да с децом имамо посла, па

да се ова најлакше и највише науче примером, па што чешће виде, по-стаје њиховом својином, прелази им неким начином у крв.

У Новом Бечеју у Јануару 1882.

Н. К. Максимовић,
учитељ.

СТРОГОСТ СУРОВОСТ, БЛАГОСТ СЛАБОСТ.

(Црта из домаћег васпитања.)

Строгост суровост, благост слабост. Јова се занима неком школском задаћом. Сав се удубио у неки рачунски задатак, који је, то види, израдио погрешно, али не може да знађе, где је погрешно. Мати га нешто пита. Јова не одговара. Мати још једаред пита, ал' Јова се ни сад не одзива. Ту скочи отац, ухвати Јову за уши, прокири га ваљано, ћуши га десно па лево и повика: „Где су ти уши, кад ти мати говори?“ Јелте, тај је отац строг? Не, то је суров, неправедан, отац! Отац опомиње Јову, да слуша, т. ј. *морално* да слуша на материну реч и казни га, што је пропустио да чује ту реч. Али Јова није чуо *физично*, као што човек, кад је јако удубљен у мисли, не чује, да је неко у собу ушао, да га неко пита и т. д.

Да видимо истог оца другом приликом. Јова радо одоцњава, кад га кудгод пошљу или кад му дозволу, да оде куд у своје друштво. Ето јуче вратио се од неког друга читав сахат доцније, него што му је било дозвољено. То је оца расрдило и рекао му је, да зато неће сутра никуд смети да иде. Али кад сутра дође, замоли лепо Јова оца, да га пусти, да иде истом другу, од ког се јуче тако доцне вратио. Оца је зловоља прошла. Јова склопи руке, па моли. Најпосле ће отац рећи: „Што му драго, торњај се!“ Јелте, то је благ отац? Боже сачувај: слаб је то отац!

Ако си се решио руковођен премишљањем и благошћу да каштигујеш, онда је најправеднија, најбоља, најблагодворнија строгост, да *каштигу извршиш*. Благ буди, кад судиш о преступу и одмериш казну, али строг, кад треба да извршиш казну, којом си претио. Неотступати малодушно том приликом, то је строго. Није толико важно, је ли каштига мала или велика, него је главно и то дела, што је *неизоставна*.

Драги родитељи! оцеви и матере! јелте како је васпитавање каткад досадно? Та дође човеку кадгод да будаком замахне? Зар неби могао покварену дериштад гдекоји пут да изђушаш, да извоштиш, да своје беснило на њима искалиш, да их зубима разнесеш, зар неби могао гдекоји пут да плачеш од јада, и не чини ли то многа мати и не запени ли се од љутине многи отац? То бива на жалост! Али нека сваки отац, свака мати, којима се то деси, на себе саме погледају, нека буду искрени према себи и нека признаду, да је последњи и најважнији узрок те љутине и те узбуђености, што су приметили, да ништа није вредио досадањи начин васпитавања, досадањи говор, забрањивање, каштиговање, опомињање, да нисмо оно створили, постигли, што смо мислили. Боле нас, што смо насели с нашим начином, да децом управљамо, тишти нас, што се преварисмо у рачуну: једи нас, што видимо, да смо с нашим васпи-

тавањем на кривом путу. Отуд смо зловљни и нерасположени. Па тада можемо се завести и да тучемо, али по правди требали би ти ударци да падају на наша леђа, па тада можемо да будемо и сурови према нашем детету, које управо није криво. Јер рецте ми, ко је крив, кад васпитна средства омахну? Нико други него онај који васпита! Досадно нам је, што то осећамо, али нећемо то себи отворено да признамо, него пуштамо, да дете кија за нашу кривицу. Верујте, да је то тако. Прави, паметни васпитач не бира никад средства, како му ђуд каже или тренут донесе; васпитање је њему ствар, која је вредна, да се о њој премишља, он ради по начелима, непрестано испитује и труди се, да их поправи и усаврши, он се држи плана, који помишља и на оно, што би могло сметати његовом подузећу. Па ради тога је миран, рад његов је рад без ларме, он не мора да се разјари, јер се неће ништа догодити, на што он већ није напред мислио. И ако се појаве сметње мирном току васпитања, изванредне промене на детету, које васпитача болу, онда он има и изванредних средстава, која такођер бол носу, знаде он и за прут и за љутицу, али се неће никад понизити до јарости или беснила. (Корнелија.)

ПРИВИКАВАЊЕ НА РЕД И РАД У ШКОЛИ.

(Свршетак.)

4. *Таблица, сунђер и писаљка.* Деца донесу собом гдекад и сама већ први пут таблицу и писаљку у школу. Инак им треба на крају школе првога дана изреком рећи, да за идући дан обоје собом донесу и да им код куће привезу за таблицу комадић сунђера или крлицу и да исте, пре но што дођу у школу, наквасе. Идућег дана позову се да изваде таблице из тораба, те се вежба вађење и остављање истих по такту, од прилике овако:

Да ли сте сви донели собом таблице? Извадите их! Подигните их са обе руке у вис! Спустите их на сто! Имате ли сви и сунђер или крлицу? Покажите! Јесте ли их наквасили? Извадите писаљке! Покажите ми их! Кад се војници вежбају, онда они раде све по команди. И ви треба тако да чините. Ја ћу напред да вам показујем. Казаћу вам, шта треба да чините: Таблице напоље! Али ви ћете их тек извадити, кад кажем: Један! Кад кажем: Два! ви ћете их подићи у вис, а кад кажем: Три! спустите их на сто! Ево ја ћу да покажем. Гледајте! (Учитељ седне у прву скамију и показује.)

Таблице напоље! Један—два—три! Али још правите велику ларму. Још једаред! Сасвим тихо! Још једаред, још боље! Сад таблице доле! Један—два—три! Још једаред без жагора! Тако је добро!*)

5. *Говор у хору.* Где треба многе настављати неопходан је говор у хору: 1. да сва деца што могуће више учествују и да се на пут стане непажљивости; 2. да се поједине речи већим нагласком и тачније изговарају, те да тако сви ученици боље схвате; 3. да се поједини одговори учврсте; 4. да се на памет науче реченице, изреке, песмице. За говор у хору нужно је: 1. да се пазе на знак учитељев; 2. да се говори после

*) Доцније, особито кад се стане употребљавати још и писаљка и буквар, може команда да буде у толико простија, да се на један! извади таблица, на два! писаљка, на три! буквар.

истог; и 3. по томе течап, равномеран и добро наглашен говор у скупу. То се мора научити вежбањем од прилике овако: (Показује на клупу.) Шта је ово? То је клупа. То ћемо сви заједно да кажемо. Гледајте у мене! Учитељ каже јасно и разговетно: То—је—клуба. Код сваке речи спушта руку доле. Сад кажите то сви! То—је—клуба. Слушајте, како треба то да изгледа! Други разред нека устане! Кажите ви то, да ови мали од вас чују! Сад оба разреда скупа! Сад први разред за себе!

Шта је ово? (Показује на сто.) То је сто! (Скуп.) Шта је ово? (Показује на таблу.) То је табла. (Скуп.) (Показује на пећ, орман, столицу и т. д.) Шта је ово? То је пећ. (Скуп.) То је орман. (Скуп.)

6. *Привикавање на ред и чистоту.* а. Кад деца дођу у школу, треба своје капе и т. д. да обесе на за то одређене клинове. Свако дете има свој одређени клин. То вешање, које после сваког одмора сви у исто доба обављају, треба увећати.

б) Сваког дана пре но што почне настава прегледа учитељ сву децу, да види, јесу ли сва ту. Ако примети, да које фали, пита, зашто је изостало и каже свима: Кад ко од вас оболе или иначе не може у школу да дође, треба то напред да јави. Кажите то вашим родитељима, кад кући дођете. Шта треба да им кажете?

в) Покажите ваше таблице! Ваше сунђере или крпице! Ваше пивсаљке! Јесте ли сви обрисали таблице мокрим сунђером? Добра деца не пљују на таблицу! Ви хоћете да будете добра деца, шта дакле не треба да чините? Чим треба да очистите таблицу? Сад ћу да видим, да ли сте се лепо умиле. Подигните руке у вис! Нисте ваљда заборавили, да се лепо и очешљате? Учитељ прегледа децу, похвали оне, којима су лице и врат, ноге (који иду боси) или ципеле чисте и који су очешљани, а онима, који то нису или нису као што треба, каже, да други пут буде боље. Сутра ћу опет гледати, да ли су вам таблице чисте и да ли сте умивени и очешљани.

г. Пре но што отпочне настава, понаместају се деца тако, да су поједнако на клупе подељена, да (ако има места) не седе тесно, али да ни делови од клупа не остану празни и да се сви лепо могу прегледати. Ако гдекоје девојчице имају капе или мараме на глави, или топле ћуркове, који су само за улицу, то се унуте, да их скину.

д. За време наставе држе сва деца руке, ако их иначе не требају, склопљење на столу. То треба тако често и дотле опомињати, док сви не чине тако сами од себе.

е. Кад је настави крај и ваља кући поћи, командује се: Један! да сваки своје ствари смести у торбу: Два! да изађу из клупе и да скину своје одеће са клинова: Три! (пошто су готови, торбе обешене и т. д.) да се поставе пар по пар и да излазе. Учитељ излази с децом и прати их још мало на улици.

III. Гледишта за рад.

1. Како ће се ућеници на оно, што је напред наведено, добро привикнути?

а) тим, да се оно што је већбано првог дана, дакле: имена деце и телесна вежбања, и доцније опетује;

б) да се на говор у хору, управо седење и стојање, одговарање у целим реченицама, давање знакова и слушање по такту непрестано називају и досљедно изискује;

в) да се сваки дан пре почетка школе уверимо, да ли су таблице чисте и је ли уз њих наквашен сунђер и да ли су деца умивена и очешљана.

2. Тим привикавањем на ред у школи намеравамо:

а. да деца улијемо вољу за школу, да буду весела и расположена и да се навикну да пазе, тако да можемо са свима у целини лако и сигурно да управљамо;

б. да их вежбамо у разумевању и говору и да их тим припремимо за предходна вежбања за читање.

3. Отуд се још и то види, како већ од почетка ваља *васпитање* и *настава* да се узајмно потпомажу и допуњују. Васпитан утицај бива уносењем знања, а успех наставе осигурава и унапређује добар запит и ред.

(Е. Бок.)

НАШ ДОМАЋИ ОБРТ.

Читаоцима је нашим познато, да је ове зиме била у Загребу изложба домаћег народног обрта, на којој је особито лепо била заступљена Славонија са Сремом. Приликом закључка исте држао је проф. И. Кршњави два јавна предавања о домаћој радности, од којих је једно саопштено у „Напредку“. Како је исто веома важно, то не пропуштамо, да са главнијим местима упознамо и наш читалачки круг.

У почетку свога предавање баца г. Кршњави поглед на Русију. Тамо је сељак лети ратар, а зими се свака кућа претвара у атеље обрта, а село у фабрику. Не ради се у свима местима једна врста радње, већ свако место уме и ради нешто друго; тако су једни ткалци, други дрворезци, трећи сликају божје и свете слике и зато их зову и богомази. Силни производи тог домаћег обрта не потроше се само у земљи, већ се извозе, те тако је сељаку обрт врело знатног добитка. Прошле године добила је Русија за саму платнену робу 38 милиона рубаља, а за дрвене ствари 41 милион рубаља.

Од свију славенских народа наш народ најмање продаје своје рукотворе. У нашим селима могу се наћи међу сељацима вешти колари, ковачи и друге занатлије, који се стиде да раде за плату, већ раде једино за себе и за своју дружину, а поготово је тако и код наших сељанака. У њих је нагомилано силно благо, али немају отуд никакве хасне. Зато ваља наш свет склонити, да ради и за продају, а то је задаћа владе, друштва и људи, који су у непосредном додиру с народом, као свећеници, општински чиновници и учитељи.

Техника је у народу врло развијена, тако има 8 до 10 начина за извађање самих сагова, и то су: ћилим заметани на обе стране једнак, а исти може бити или доткан или на решме, веленац, клечанац, на једној страни правилно израђен, руком везени или чунави чаршав, поњава од дебеле вуне а танком стреком, затим комбинације тих разноврсних начина.

Још већа различитост и бујност фантазије нашег народа опажа се на орнаментацијама. Ради ли сељакиња саг, не узима она сасвим нове об-

www.unilib.rs

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

www.ubv.rs
УНИВЕРЗИТЕТСКА
ВИБЛИОТЕКА

дике, већ по традицији узима старе, па га само мало промени. Тим начином постали су неки стални облици, које народ назива онако, како му се чини, да нечему најбоље одговарају, као: срдашце, око, звездице, титра и т. д. Облици орнамента су или геометријски или су узети од животиња и биљака. Али добар укус нашега народа увек слике природних ствари стилизује т. ј. радница не ради цвеће и животиње управо онако, како су у нарави, већ их мења према облику предмета и према техници. Кад тка или везе, не служи се она лошом натуралистиком, и не замењује облике за ткање са облицима за вез. У том је наша сељакиња много оштроумнија од многе госпоје.

Укус у бојама покварио се пропалазком живих али слабо трајних анилинских боја. Тај неукус у бојама прешао је из виших кругова у ниже слојеве нашега народа и тако се у њима дубоко усадио, да им вишеније оно лепо, што је тмастије и озбиљније боје. Анилинске боје лене су за себе, али треба их знати сложити у неку хармонију, а то је врло тешко.

Док је народ употребљавао своје боје, рађене по рецептима из разнога биља, није никада погрешно, јер је имао мало боја, 5 до 6, које су једна с другом сачињавале красну хармонију. А сада видела сељанка, да госпоја судчевица или учитељица љубе лоше живе и светле боје, па и она купује такове.

Прелаз тих боја у народ може се исто тако протумачити као и постанак сваке моде. Богата госпоја даде си начинити хаљину од свиле или кадифе, ретке боје и кроја. Видела то госпоја чиновника, и она би рада имати такву хаљину, али јој не допуштају околности. Да задовољи својој таштини, куши себи неку патворину, сличну хаљини богате госпоје. За неко време све госпоје носе бар од прилике оно, што великашице. Богата госпоја сад не жели да остане с осталима једнака, већ поклони своју оправу слушкињи, да ју носи свецем, а себи даде начинити другу, новoga кроја и боје. То се сад опет подражава и т. д. Таквим начином господује мода с народима, а да то ни не опаже: таким начином прелази лош укус у народ, јер и сељанка хоће да подражава „фрајле“ и госпоје

Гледамо ли позорно старији и новији текстилни обрт, опазићемо на жалост, да све већма нестају уопште боје, па да су уступиле место беломе везу. У многим местима млађа генерација неће ни да чује о везним и тканим навлакама; једини украс им је скачкани или шупљикани узорак (мустра). А да ипак одела не буду тако једнолична, красе их златним шљокама и златним пашманима, који својим сјајем ни најмање не пристају уз белу боју.

И у техници онажа се назад; нема више оне тачности и солидности старијих техника. Красне некад и код свију народа обљубљене технике зване „писанац“ (Holbeintechnik) нестало је свуд осим Норвешке и славенских земаља. У нашем народу или се изметнула или је сасвим нестала. Исто тако нестају расплети и друге отмене технике. У местима, где нам народ граничи с Маџарима, приучиле се жене шупљикању, а то је техника врло ружна без свакога практичкога и естетичкога смисла.

На изложби смо могли да видимо све мане и предности текстилнога обрта. На том темељу ваља енергичном акцијом покренути ради-

ност, вештину и укус народа. Морамо настојати, да уклонимо с пута све оно, што пречи развитак нашег обрта. Видели смо, да исти живи и да је кадар живети, али да поболева. Зато ваља да радимо док је још време.

Завршујући овај извод из красног предавања г. Кршњавога, до- дајемо, да је друштво уметности у Загребу прегло, да свом силом ожи- ви усавани домаћи обрт. Оно је расписало једну награду од 10 и једну од 5 дуката за ћилим доткан без решма, широк 1 м. 30 цм. до 1 м. 50 цм. Ћилим мора бити ткан у једно без шва у средини, а мора бити ду- гачак 2 м 30 цм. до 2 м. 50 цм. Ћилим мора надаље бити бојадисан од саме сељакиње наравним бојама и урешен зачмом по народним старим узорима. Ћилим остаје својина жене, која га је израдила, две расписане награде од 10 и 5 дуката само су знак отликовања. Друштво уметности расписало је даље неограничен број награда по 3 дуката свакој жени, која ће веродостојно доказати моћи, да је 10 девојака или младих жена, које не знадоше бојадисати, научила бојадисати наравним бојама по ста- ром обичају и неограничен број награда по 1 дукат понајбољим учени- цама тих жена. Рок за све те награде је ускре г. 1883.

Састане ли се на годину по предлогу г. С В. Поповића изложба домаћега обрта у Новоме Саду, а за то ваља сви да се заузмемо, онда ће бити обилно прилике, да развој домаће радиности и у нашим краје- вима проучимо и да и са наше стране све могуће учинимо, да му дамо практичан правац на корист благостања нашега народа.

ПРАКТИЧНА УПОТРЕБА СУНЧАНЕ ТОПЛОТЕ.

А. *Мушо*, професор лицеја у Туру, ради већ више година на том, да сунчану топлоту помоћу шунљих огледала тако скупи (концентрује), да се иста може да употреби за цели практичног живота, за грејање и испаравање воде за домаћу потребу као и за покретање малих парних машина. По његовим новијим извештајима, што их је поднео паришкој академији, приближио се он већ знаменито истакнутој цели.

Са огледалима од 80 центиметара у пречнику могу се операције извршивати, које не требају више од 400 до 500° топлоте : са добрим успехом је покушавано топлење стилсе, прављење бенцое-киселине, чишћење уља од лана, згушњавање сирупа, претварање дрвета у угљен у затво- реним судовима и др ; мањи апарати могу да послуже за дестилацију есенција, за ложење напирових лонаца и т. д.

18. нов. 1879. правио је *Мушо* огледе са једним великим шунљим огледалом, које је имало 38 метара у пречнику и које је тако јако, да му не сметају удари ни најжешћег ветра. Том приликом доведени су 35 ли- тара хладне воде за 80 минута да кључају, а подруг сата после тога износио је напон паре 8 атмосфера. При непосредној дестилацији давао је апарат и у зимно доба 5100 литара паре нормалног притиска, а 24. дец. дестилисани су за 85 минута 25 литара вина, који дадоше 4 литра ракије.

Од почетка г. 1880. употребљаван је *Мушоов* апарат за терање једне парне машине, која је поред притиска паре од 3½ атмосфере пра- вила 120 обртаја у минуту. Марта 18. дизала је једна машина по 6 ли-

тара воде за минут $3\frac{1}{2}$ метра у вис, а један зрак воде бачен је 12 метара далеко. Та радња одржавана је постојано од 8 сати у јутру до 4 сата после подна; јаки ветрови и мимопролазећи облаци нису ништа сметали.

Мушоов апарат, којим су изведени наведени огледи, могао је да ради само са 50 процената сунчане топлоте, која долази на огледало. Паришки инжењер *Абел Пифр*, с којим је *Мушо* ступио у везу, поправио је сад у толико тај апарат, да може да се користи са 80 процената. Површина дотичног шупљег огледала износи 9 квадратметера, а у казану уз исто стаје 50 литара воде. Огледи су потврдили, да кад је небо ведро настуна кључање за 50 минута, а за сваких даљих 7 до 8 минута, расте напон пере за једну атмосферу. С апаратом је спојена особито конструјисана парна машина, која тера један шмрк. Тај шмрк подиже сваког минута 100 литара воде 3 метра високо. Да би још боље резултате постигли, намерни су поменути научењаци да саграде још веће огледало, које би имало 20 квадратметара површине. Али већ и ово, што је досад постигнуто, може се сматрати као триумф науке!

ШКОЛСКИ ВЕСТИ.

(Угарско министарство за богочаст и јавну наставу) одредило је Ани удови иза Светозара Недића бив. учитеља велико-кикиндског годишњу потпору од 84 ф. из земаљског учитељског пензионог фонда.

(*Језујите у Босни.*) У Травнику је недавно отворено дечачко семе-ниште под управом Језујита. До 1. окт. т. г. биће само прелазни и уједно приправни разред за гимназију, која ће се на јесен отворити, и то идуће јесени први разред, на другу јесен други и т. д. док се за осам година не оствари потпуна гимназија. Та гимназија има право јавности, а моћи ће ју полазити деца свију вероисповести. У њој ће бити наставни план аустријски. Римокатоличка богословија отвориће се у Сарајеву, али за сад ће бити и она смештена у Травнику. Течај у богословији, која ће имати 8 професора, трајаће 4 године, а с философијом 5 год. „Срце Исусово“ службени лист надбискупије сарајевске не вели ништа о томе, из каквих ће се извора издржавати та „јековитска“ гимназија.

(*Београд.*) Предлог закона о сн. шк. прошао је већ претрес у главном просветном савету. Од главнијих измена наводимо, да је савет усвојио предлог г. дра. Л. Докића, дају једном разреду не сме бити више од 60, а у више разреда не више од 40 ученика. На 90. састанку примљен је предлог г. А. Николића, да се учитељи постављају указом на предлог министра просвете и црквених послова, али већ на идућем састанку одрекао се савет тог свог закључка и што је мало чудновато баш на предлог истог г. А. Николића. И лица са мањом спремом моћи ће се постављати за привремене учитеље. За појање у цркви добијаће учитељи засебну награду од црквене општине. Врло интересантна дебата развила се о „надзору“, где је одборски предлог о сталном и стручном надзору усупрот заступању најкомпетентнијих лица одбијен; тако остаје дакле и на даље надзор основних школа остављен професорима средњих школа. Из говора том приликом могло се видети, како има доста чланова у просветном савету, који немају права смисла за потребе основних школа. А при садањем уређе-

www.unib.rs

УНИВЕРЗИТЕТСКА
БИБЛИОТЕКА

љу просветне струке у Србији тешко је давати увек потребне информације, као што је згодно приметио и подпредседник савета г. Ј. Пецић. Узгред наводимо да је у течају дебате о надзору један говорник (г. Св. Николајевић) рекао, да „и Срби преко имају школске надзорнике, па међу њима и таквих, који протурују мађаронске идеје.“ Примедба та свим је неосновава у колико се односи на наше верозаконске надзорнике.

(Женски ручни рад.) У 9. бр. од прошле године (с. 139.) јавили смо, да је у Бечу састављен одбор од 20 учитељица, који је имао да изradi план за наставу у женском ручном раду. Исти је одбор истом сада свршио свој посао, те је уредио збирку, која показује у поступном реду све предмете женских ручних радова, који треба да се уче од 1. до последње (8) школске године у општинским и грађанским школама. Та је збирка била кроз три дана јавно изложена.

Р А З Н О.

(Књижевност). Добисмо из Београда 1. број „Српчета“, илустрованог листа за малу српчад. Годишња му је цена за наше крајеве 1 ф. Излазиће 15. дана свакога месеца. Као одговорни уредник потписан је Милош Поповић. Претплата се шаље штампарији задруге штампарских раденика у Београд.

(Гимнастично друштво у Београду) броји већ за ово кратко време толико чланова, да не може више да држи вежбања у дому црвеног крста, него је принуђено, да се побрине за већи локал. Ако се пријави довољан број женских чланова, установиће се за исте женско одељење гимнастичног друштва.

(Производња свиле у Италији). Г. 1881. утрошено је свега 1592916 унција семена од свилене лептирице. Гусенице, што се отуд излегоше, дадоше 40 милиона килограма кокона (чаура).

НЕКРОЛОГ.

6. фебруара прзминуо је у Медини тамошња учит. Димитрије Радић.

ПРОМЕНЕ У ШКОЛСТВУ.

За учитеља у Фенлаку изабран је Светозар Моцка. За пр учитеља у Батајници постављен је сврш. приправник Ђорђе Алексијевић.

ЈАВНА КОРЕСПОНДЕНЦИЈА.

Г. Буро Јовов Љубина, учитељ народне школе Прасквичке у Паштровићима и г. Буро Пејовић поп и учитељ у Његуше. Ваше рјешење рачунске задаће у 1. броју примили смо, кад је 3. број био већ печатан. Иначе нас је ревност на тој удаљеној страни Српства врло обрадовала, само Вам обраћамо пажњу, да у будуће ваља да пошаљете читав ток рјешења. Сад сте већ виђели из 3. броја, како треба да гласи рјешење. — Г. Н. Мандукићу у Вршцу. За послату претплату послали смо досад изашле бројеве г. Софронију Попову учитељу у Денти и пратићемо му лист до краја године. — Г. Бр Влашкићу уч у Грабовцу. Пошто лист добија школа у Хидошу, мислимо да није нужно, да га још и засебно шаљемо г. уч. Пешћу. — Г. Ђ. Писаревићу уч. у Јабуци. Пристајемо по Вашој жељи,

Издаје и уређује: НИКОЛА Ђ. ВУКИЋЕВИЋ.

Штампа Ф. Витерман.